

Welke kunstenaar past bij mij?**Lessenreeks rondom een klassikaal bezoek aan De Pont, museum voor hedendaagse kunst
Docentenhandleiding****Doelgroep**

Onderbouw vmbo-t en havo/vwo

Duur

- Totale lessenserie: plusminus 230 minuten (exclusief reizen)
- Voorbereidingsles: plusminus 30 minuten
- Museumles: plusminus 50 minuten (exclusief reizen)
- Drie verwerkingslessen: drie maal plusminus 50 minuten

Achterliggende onderwijsvisie

De lessen zijn ontworpen vanuit het idee dat kunstonderwijs dient te beginnen met een authentieke kunstbeleving, dus vanuit en aansluitend op de belevingswereld van de individuele leerling. En dat dit het enige juiste vertrekpunt is voor intrinsiek gemotiveerde, verdere verdieping. Uiteraard kan het onderwijs dit soort authentieke belevingen niet afdwingen, maar het kan wel de condities scheppen waaronder de kans op een dergelijke ervaring groter wordt. De hier beschreven lessenreeks wil deze condities scheppen rondom een bezoek aan een hedendaagse kunstmuseum.

Om een begin te maken met de verdieping, met het delen van ervaringen en op deze ervaringen gebaseerde kennis, wordt in deze lessenreeks van de leerling gevraagd zijn woordeloze, voor hem betekenisvolle ontmoeting met een kunstwerk (met daarachter de kunstenaar) voor zijn medeleerlingen kort onder woorden te brengen en zelf te verbeelden in een kunstwerk, zodat er een gesprek kan ontstaan.

De lessenreeks wil twee vooroordelen wegnemen bij de leerling ten aanzien van hedendaagse kunstmusea, die naar alle waarschijnlijkheid bij hem leven. Vooroordelen, die authentiek kunst beleven in de weg staan. Het eerste vooroordeel is dat hedendaagse kunst niet over hem zou kunnen gaan. Overbodig om te zeggen dat dit niet zo is. Het tweede vooroordeel is dat hij zal denken dat hedendaagse kunst moeilijk is en allereerst begrepen moet worden om het te kunnen waarderen. En dat dit begrijpen iets is voor experts, zoals kunsthistorici, en niet voor hem. Vandaar dat bij deze lessen begrip niet het eerste uitgangspunt is. Vandaar ook dat de tijdens de lessenserie opgevoerde experts hun persoonlijke mening geven over de kunstwerken, in plaats van een uitleg (feitelijk ook een persoonlijke mening, maar dan gebracht als verklaring met universele geldigheid).

Inhoud algemeen

Deze lessenreeks is opgezet rondom een bezoek aan een hedendaagse kunstmuseum door een onderbouwklas voortgezet onderwijs (vo), te weten De Pont in Tilburg. De reeks bestaat uit drie onderdelen: een voorbereidingsles, een museumles (het feitelijke museumbezoek) en een drietal verwerkingslessen. Hoofddoel van dit museumbezoek is de individuele leerling te laten ervaren dat er in hedendaagse kunstmusea kunstwerken hangen of staan die hem zouden kunnen aanspreken, simpelweg omdat hij het idee heeft dat ze over hem gaan. Hoofddoel is dus niet om kennis op te bouwen over de tentoongestelde werken en kunstenaars (dit zou in vervolglussen kunnen gebeuren). Bij dit museumbezoek is de leerling uitgangspunt, niet de kunstwerken in het museum. Een ander doel van deze lessenserie rondom museumbezoek is er voor te zorgen dat de leerling deze ervaring van aangesproken worden (of niet aangesproken worden) deelt met anderen, in dit geval zijn klasgenoten. Hij doet dit in woorden, zijn eigen woorden, maar ook beeldend, in de vorm van een door hemzelf

gemaakt kunstwerk, geïnspireerd op zijn favoriete werk uit de museumcollectie (of geïnspireerd op de afwezigheid van favoriete werken in de collectie, in het geval van niet aangesproken worden).

De voorbereidingsles

De voorbereidingsles bestaat uit het individueel invullen van een online vragenlijst. De vragenlijst bestaat uit een dertigtal meerkeuzevragen, waarbij de leerling telkens moet aangeven welke van de vier opties hem het meest aanspreekt. Hij moet soms kiezen uit vier afbeeldingen, soms uit vier geluidsfragmenten, soms uit vier korte filmpjes, en soms uit vier woorden of vier zinnen. Het is de bedoeling dat hij de vragenlijst snel doorloopt, op gevoel. Uitkomst van de vragenlijst zijn vier namen van kunstenaars, waarvan het werk hem hoogstwaarschijnlijk zal aanspreken. Dit zal hij gaan controleren in het museum. Deze vragenlijst doorloopt hij op school. De vragenlijst bevat bewust geen kunstwerken (daarvoor moet de leerling naar het museum), maar associatief bij kunstenaarscategorieën gezocht materiaal (dit zoeken is gedaan door de educatief medewerker van het museum). Belangrijkste doel van de vragenlijst is de nieuwsgierigheid op te wekken van de leerling, hem bewust te maken van het feit dat het museum er ook voor hem is ('In het museum hangt of staat iets wat mij aan zal spreken. Ben benieuwd'). De match, de koppeling van de leerling met vier kunstenaars, is van secundair belang.

De museumles

De museumles is het feitelijk museumbezoek. In groepjes van twee gaan de leerlingen controleren of de uitkomst van de vragenlijst klopt: spreekt het werk van één van de vier kunstenaars hem of haar inderdaad het meest aan? Of is het toch een andere kunstenaar met werk in het museum? Uiteindelijk kiest elke leerling zijn favoriete werk. Van dit werk maakt hij een foto. Tevens interviewen de leden van de groepjes elkaar over hun voorkeurswerk met behulp van een interviewformulier. Mocht het zo zijn dat een leerling geen van de werken interessant vindt, dan moet hij een foto maken van iets in het museum wat hem wel interesseert (bijvoorbeeld de kassa bij de ingang, of een prullenbak ergens in een hoek) en wordt hij hierover geïnterviewd. De gidsen en docenten lopen rond, houden toezicht en ondersteunen indien nodig.

Alvorens de groepjes van twee de uitkomsten van de test gaan controleren, laat een gids van het museum eerst nog zien hoe een kunstwerk bekeken kan worden, waar allemaal op gelet kan worden. Dit om de leerlingen op het goede spoor te zetten. Hiertoe wordt de klas in twee groepen ingedeeld (elke groep krijgt een gids of docent).

De verwerkingslessen

De verwerking van het museumbezoek bestaat uit drie lessen.

Bij de eerste les maakt de leerling een kunstwerk, geïnspireerd op zijn favoriet uit het museum. Dit kunstwerk heeft hij nodig voor de tweede les.

Bij de tweede les vult de leerling zijn persoonlijke webpagina over zijn keuze uit het museum, zijn favoriete werk. Hiertoe dient hij in te loggen in het voor hem toegankelijke deel van het contentmanagementsysteem (cms) van de website (de inloggegevens krijgt hij van zijn docent). Deze pagina bestaat uit twee kolommen. In de kolom links plaatst de leerling de foto van zijn voorkeurswerk plus een toelichting, waarin hij onder andere aangeeft waarom hij het werk gekozen heeft. Hiervoor gebruikt hij het interview dat de andere leerling van zijn groepje hem heeft afgenomen. Hier plaatst hij ook wat één van de experts van het museum van het gekozen werk vindt. Deze informatie vindt hij op de site onder de knop *Informatie kunstwerken*. In de rechterkolom plaatst hij een foto van een kunstwerk dat door hem in de eerste verwerkingsles gemaakt is, een werk dat geïnspireerd op zijn favoriet uit het museum. Ook dit eigen kunstwerk licht hij toe.

Als iedereen uit de klas zijn persoonlijke pagina heeft gevuld, worden alle pagina's van de leerlingen kort klassikaal besproken. Dit is de derde verwerkingsles. De docent projecteert hiervoor met een beamer de persoonlijke pagina's op een scherm. De leerling maakt nog een heel korte samenvatting van de mening van de klas over zijn zelfgemaakte kunstwerk en plaatst deze mening na de gezamenlijke discussie ook nog op zijn persoonlijke pagina. Alle persoonlijke pagina's zijn nu klaar.

Aan het einde van de klassikale bespreking kiest de klas de interessantste combinatie van een gekozen en een zelfgemaakt kunstwerk. Deze combinatie van twee foto's komt op het omslag van de catalogus van de klas te staan. De persoonlijke pagina's van alle leerlingen van de klas vormen samen een catalogus van de keuze van de klas uit het museum, aangevuld met eigen werk. Deze online catalogus is te vinden onder de knop *Onze keuze* van de site. Deze catalogus kan geprint worden met als resultaat een tastbare herinnering aan het museumbezoek.

Beginsituatie

- Leerling kan omgaan met digitale camera of mobiel met camera
- Leerling kan persoonlijke teksten schrijven in correct Nederlands
- Bij de meeste leerlingen leeft het vooroordeel dat hedendaagse kunst niet over hem zou kunnen gaan
- Bij de meeste leerlingen leeft het vooroordeel dat hedendaagse kunst moeilijk is en allereerst begrepen moet worden om het te kunnen waarderen. En dat dit begrijpen iets is voor experts, zoals kunsthistorici, en niet voor hem
- Leerling heeft nog niet zo veel ervaring in het onder woorden brengen en verbeelden van betekenisvolle ontmoetingen met een kunstwerk (met daarachter de kunstenaar)

Leerdoelen

- Leerling kan na korte instructie werken in het contentmanagementsysteem (cms) van de website. Dit laat hij zien door werkelijk in het cms te werken
- Leerling ervaart dat er in hedendaagse kunstmusea kunstwerken kunnen hangen of staan die hem zouden kunnen aanspreken. Dit laat hij zien door zijn gedrag tijdens de lessenreeks en met zijn persoonlijke pagina
- Leerling ervaart dat voor waardering van hedendaagse kunst begrip niet een eerste vereiste is, maar je er voor openstellen wel. En dat dit openstellen begint met zichzelf serieus te nemen, zijn intuïtie en associatief vermogen serieus te nemen. Dit laat hij zien door zijn gedrag tijdens de lessenreeks en met zijn persoonlijke pagina
- Leerling kan betekenisvolle ontmoeting met een kunstwerk (met daarachter de kunstenaar) voor zijn medeleerlingen kort onder woorden brengen en zelf verbeelden in een kunstwerk, zodat er een gesprek kan ontstaan (verwoorden in correct Nederlands). Dit laat hij zien door zijn gedrag tijdens de lessenreeks en met zijn persoonlijke pagina
- Wanneer hij zich niet aangesproken voelt door een kunstwerk in het museum, kan de leerling dit op respectvolle wijze, dus de hedendaagse kunst serieus nemend, verwoorden en verbeelden voor zijn medeleerlingen. Dit laat hij zien door zijn gedrag tijdens de lessenreeks en met zijn persoonlijke pagina

Kerdoelen onderbouw

48. De leerling leert door het gebruik van elementaire vaardigheden de zeggingskracht van verschillende kunstzinnige disciplines te onderzoeken en toe te passen om eigen gevoelens uit te drukken, ervaringen vast te leggen, verbeelding vorm te geven en communicatie te bewerkstelligen (Kunst en cultuur)

49. De leerling leert eigen kunstzinnig werk, alleen of als deelnemer in een groep, aan derden te presenteren (Kunst en cultuur)
50. De leerling leert op basis van enige achtergrondkennis te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en luisteren naar theater-, dans- of filmvoorstellingen (Kunst en cultuur)
51. De leerling leert met behulp van visuele of auditieve middelen verslag te doen van deelname aan kunstzinnige activiteiten, als toeschouwer en als deelnemer (Kunst en cultuur)
52. De leerling leert mondeling of schriftelijk te reflecteren op eigen werk en werk van anderen, waaronder dat van kunstenaars (Kunst en cultuur)
1. De leerling leert zich mondeling en schriftelijk begrijpelijk uit te drukken (Nederlands)
2. De leerling leert zich te houden aan conventies (spelling, grammaticaal correcte zinnen, woordgebruik) en leert het belang van die conventies te zien (Nederlands)
4. De leerling leert strategieën te gebruiken bij het verwerven van informatie uit gesproken en geschreven teksten (Nederlands)
5. De leerling leert in schriftelijke en digitale bronnen informatie te zoeken, te ordenen en te beoordelen op waarde voor hemzelf en anderen (Nederlands)
6. De leerling leert deel te nemen aan overleg, planning, discussie in een groep (Nederlands)
7. De leerling leert een mondelinge presentatie te geven (Nederlands)
8. De leerling leert verhalen, gedichten en informatieve teksten te lezen die aan zijn belangstelling tegemoet komen en zijn belevingswereld uitbreiden (Nederlands)

Bron: http://www.minocw.nl/documenten/kerndoelen_onderbouwvo.pdf

Benodigdheden

- Computers met internet (elke leerling een computer)
- Een (centrale) printer met papier
- Een beamer
- Digitale camera's of mobiele telefoons met camerafunctie (minimaal één per groepje van twee)
- Schrijfgerei
- Inloggegevens om in te kunnen loggen in het contentmanagementsysteem van de persoonlijke pagina's online (inloggegevens klas en inloggegevens docent)

Producten

- Foto favoriete kunstwerk uit het museum
- Door medeleerling ingevuld interviewformulier
- Door leerling gemaakt kunstwerk
- Foto van het zelfgemaakte kunstwerk
- De volledig door de leerling ingevulde persoonlijke pagina *Mijn keuze* (online)
- De catalogus van de klas, getiteld *Onze keuze* (online)
- Dezelfde catalogus, geprint als boekje

Lesinhoud in schema**Vorbereidingsles (30 minuten)**

Tijd	Activiteit leerling	Activiteit docent	Hulpmiddelen	Opmerkingen
5 min.	Luistert en stelt eventueel vragen	Korte introductie van de lessenreeks (uitleg voorbereidings-, museum- en verwerkingslessen en uitleg van de website). Uitgangspunt duidelijk maken: belang van authentieke kunstbeleving als enige juiste vertrekpunt voor intrinsiek gemotiveerde, verdere verdieping. Docent vertelt ook waar de leerlingen op beoordeeld zullen worden	Computer met internet en beamer, om website te kunnen laten zien	Algemene opmerking: voorbereidingsles liefst vlak voor museumbezoek, maar dit is niet per se noodzakelijk
5 min.	Luistert en stelt eventueel vragen	Uitleg invullen vragenlijst en printen van resultaat (uitkomst vragenlijst) en interviewformulier. Laat voorbeelden zien van beide prints	Computer met internet en beamer	
15 min.	Vult individueel online vragenlijst in en print van resultaat en interviewformulier	Begeleidt	Computer met internet (elke leerling) en (centrale) printer met papier	
5 min.	Werkt mee	Bepaalt groepjes van twee leerlingen op basis van resultaat (nodig voor de museumles) en herhaalt de uitleg van museumles (prints meenemen!)		Op basis van resultaat: per groepje het liefst twee verschillende uitkomsten vragenlijst (vier verschillende uitkomsten mogelijk)

Museumles (50 minuten)

Tijd	Activiteit leerling	Activiteit gids/docent	Hulpmiddelen	Opmerkingen
5 min.	Luistert en stelt eventueel vragen	Nogmaals korte uitleg museumbezoek en klas verdelen in twee groepen. Elke groep krijgt gids of docent		Het indelen in twee groepen kan de docent al op school hebben gedaan
10 min.	Luistert en stelt eventueel vragen	Persoonlijke bespreking favoriete werk van gids en/of docent door respectievelijk gids en/of docent. Dit om de leerlingen op het goede spoor te zetten		
	Ontvangt plattegrond	Gids deelt plattegrond museum uit, zodat de groepjes hun favoriete werken snel kunnen vinden en vertelt de huisregels van het museum	Plattegrond	Indien aanwezig
35 min.	Groepjes controleren of hun keuze klopt ('Past deze kunstenaar echt bij je? Ook nog na het zien van kunstwerken van de andere kunstenaars in het museum? Zo niet, welke kunstenaar past dan beter bij je? Of vind je geen van de tentoongestelde werken interessant?')	Docent en gids lopen rond, houden toezicht en ondersteunen indien nodig	Print uitkomst vragenlijst	Mocht er niet genoeg tijd zijn, dan bekijken de groepjes in ieder geval de 2x4=8 kunstwerken
	Iedere leerling maakt een foto (niet flitsen!) van zijn favoriete werk (nodig voor zijn persoonlijke pagina <i>Mijn keuze</i>)	Docent en gids lopen rond, houden toezicht en ondersteunen indien nodig	Mobiel of digitale camera (elk groepje)	Is het te verboden te fotograferen, dan dient museum een alternatief van vastleggen aan te bieden
	De leerlingen uit het groepje interviewen elkaar met behulp van het interviewformulier (antwoorden op vragen worden op formulier geschreven)	Docent en gids lopen rond, houden toezicht en ondersteunen indien nodig	Print interviewformulier Pen of potlood	Mocht het zo zijn dat een leerling geen van de werken interessant vindt, dan moet hij een foto maken van iets in het museum wat hem wel interesseert (bijvoorbeeld de kassa bij de ingang, of een prullenbak ergens in een hoek) en wordt hij hierover geïnterviewd

Verwerkingsles 1 (50 minuten)

Tijd	Activiteit leerling	Activiteit docent	Hulpmiddelen	Opmerkingen
50 min.	Iedere leerling maakt een beeldend werk (foto, tekening, schilderij, filmpje, etc.), geïnspireerd op museumbezoek en legt dit digitaal vast (indien nodig maakt hij een digitale foto). Opdracht kan ook zijn: maak een digitaal beeldend werk, geïnspireerd op favoriet werk uit museum	Uitleg bedoeling verwerkingslessen plus begeleiding maken kunstwerk	Materialen, nodig voor het maken van het kunstwerk en het digitaal vastleggen van het kunstwerk (digitale camera of mobiel, usb-stick en/of computer met internet)	Kunstwerk nodig voor verwerkingsles 2, wanneer de leerling zijn online persoonlijke pagina aanmaakt en vult. Leerling kan deze opdracht ook thuis doen

Verwerkingsles 2 (50 minuten)

Tijd	Activiteit leerling	Activiteit docent	Hulpmiddelen	Opmerkingen
10 min.	Luistert en stelt eventueel vragen	Nogmaals uitleg bedoeling verwerkingslessen plus instructie hoe persoonlijke pagina aan te maken en in te vullen	Inloggegevens klas (om in te kunnen loggen in cms) Computer met internet en beamer	Elke leerling krijgt dezelfde inloggegevens. Dit betekent dat een leerling toegang heeft tot de pagina's van zijn klasgenoten en hier veranderingen in aan zou kunnen brengen. Opletten dus! Docent krijgt eigen inloggegevens met meer rechten in het cms. Optioneel: museummedewerker krijgt ook inloggegevens klas, zodat hij mee kan kijken
40 min.	Iedere leerling verzamelt via de webpagina <i>Informatie kunstwerken</i> nog wat extra informatie over zijn kunstwerk en kunstenaar	Begeleidt	Computer met internet (iedere leerling)	
	Iedere leerling maakt via het cms zijn persoonlijke pagina aan en vult deze (uploaden foto favoriete kunstwerk; uploaden teksten; uploaden foto eigen kunstwerk)	Begeleidt	Inloggegevens klas (om in te kunnen loggen in cms) Computer met internet	

Verwerkingsles 3 (50 minuten)

Tijd	Activiteit leerling	Activiteit docent	Hulpmiddelen	Opmerkingen
49 min.	Doet actief mee aan het gesprek (licht eigen pagina mondeling toe)	Bespreekt samen met de klas de online catalogus (alle persoonlijke pagina's van de leerlingen), waarbij ook gelet wordt op wat er in de achtergrondinformatie over gekozen kunstwerk wordt gezegd	Computer met internet en beamer Papier en schrijfgerei	Mocht er te weinig tijd zijn, dan wordt er een selectie besproken
	Doet actief mee (stemt)	Bepaalt samen met de klas welke combinatie foto favoriete werk en foto eigen werk op omslag catalogus komt	Computer met internet en beamer	
	Iedere leerling vult via cms zijn persoonlijke pagina aan met de door hem samengevatte mening van de klas over zijn werk	Begeleidt	Inloggegevens klas Computer met internet (iedere leerling)	Mocht er te weinig tijd zijn, dan kan dit onderdeel worden overgeslagen. In cms moet dan dit deel van het invulformulier <i>Mijn keuze</i> 'uitgezet' worden door de docent
1 min.		Docent blokkeert toegang leerlingen tot cms	Computer met internet	Aan het einde van de klassikale bespreking (kan ook in lerarenkamer of thuis)
Na verwerkingsles 3		Vult via cms omslag met gekozen combinatie en titelgegevens	Inloggegevens docent Computer met internet	
Na verwerkingsles 3		Evalueert de persoonlijke online pagina's van de leerlingen	Computer met internet	Voor criteria zie paragraaf Evaluatie van deze lesbrief
Na verwerkingsles 3		De docent print de online catalogus van de klas uit deelt deze uit aan de leerlingen		*Optioneel. Kan de eerstvolgende les uitgedeeld worden (samen met beoordelingen leerlingen)

* Eveneens optioneel: de docent maakt samen met de leerlingen een tentoonstelling van het door de leerlingen gemaakte werk, tentoon te stellen in de school of het museum

Evaluatie

De docent evalueert de leerling op zijn gedrag tijdens de lessenreeks (het proces) en op zijn persoonlijke pagina (het resultaat). De belangrijkste vraag hierbij is: heeft hij serieus meegedaan en gewerkt? De persoonlijke pagina dient volledig ingevuld te zijn, waarbij het taalgebruik correct behoort te zijn. Een striktere beoordeling past niet bij de nagestreefde leerdoelen. Sterker nog: zou afbreuk doen aan het beoogd leerresultaat. De eisen van de docent dienen op het schooltype van de leerling afgestemd te zijn. Dat de leerlingen op deze wijze geëvalueerd zullen worden, laat de docent de leerlingen uiteraard tijdens de voorbereidingsles weten.

Mogelijke vervolgles

Een mogelijke vervolgles zou kunnen zijn, dat wanneer een leerling een voor hem betekenisvolle ontmoeting heeft gehad met een kunstwerk (met daarachter de kunstenaar), hij zich verder zou moeten kunnen verdiepen in het werk en de daarin spelende thema's, resulterend in een werkstuk (en/of schriftelijk, en/of beeldend, en/of multimediaal). Omdat deze lessenreeks een product is van het museum en de plaatselijke bibliotheek, is het mogelijk dat de bibliotheek de leerling ondersteunt met advies over te gebruiken informatie, in de vorm boeken, (jeugd)literatuur, cd's, dvd's en relevante websites.

Een themacollectie, samengesteld door de plaatselijke bibliotheek

Omdat deze lessenreeks een product is van museum en de plaatselijke bibliotheek, is het mogelijk dat de bibliotheek een themacollectie samenstelt, passend bij de tentoonstelling in het museum. Mocht de school dit willen, dan dient er tijdig contact opgenomen te worden met de bibliotheek (in dit geval [Bibliotheek Midden-Brabant](#). Vragen naar Jos Aben, hoofd Onderwijs & Educatie).